

Zmírňování dopadů covidové ekonomické krize: jednat rychle a činit vše, co je zapotřebí

Jan Mertl

Baldwin, Richard – Weder di Mauro, Beatrice (eds.): Mitigating the COVID Economic Crisis: Act Fast and Do Whatever It Takes. A VoxEU.org Book, London: CEPR Press 2020, <https://voxeu.org/content/mitigating-covid-economic-crisis-act-fast-and-do-whatever-it-takes>, 219 stran, ISBN 978-1-912179-29-9.

Recenzovaná publikace se věnuje hlavnímu tématu letošního roku: boji proti pandemii nového koronaviru. Formou příspěvků významných odborníků se ve 24 kapitolách zabývá objasněním mechanismů pandemie a sociálně-ekonomickým implikacím jejího řešení, včetně diskuse o opatřeních pro hospodářskou a sociální politiku, která by měla působit proti negativním důsledkům vyvolané krize. Časově e-kniha pokrývá vývoj do března letošního roku, kdy byla také publikována. Tím je dána její vypovídací hodnota; kniha však nenabízí pouze retrospektivní pohled, ale obsahuje i návrhy možných řešení. Lze ji tak doporučit zájemcům o světovou ekonomiku a východiska ze současné, poměrně nepříznivé situace.

Hodnocená e-kniha se zabývá ekonomickými recepty na zvládnutí dopadů pandemie nového koronaviru, jenž dostal jméno SARS-CoV2 a známější je pod názvem nemoci covid-19. Je zřejmé, že tato pandemie má rozměry značného negativního šoku pro nabídku i poptávku v ekonomice, tudíž není divu, že vzbudila reakce mnoha ekonomů, sociologů, lékařů a řady dalších odborníků, kteří se cítí povoláni k odvrácení alespoň nejhorších důsledků vzniklých problémů.

Žel, potýkáme se nejen s novým koronavirem, ale i s bagatelizací jeho závažnosti na jedné straně a se zveličováním důsledků nové pandemie na straně druhé. Klíčové přitom je neobracet kauzalitu a nepolarizovat problém nesprávně: dilema „covid, nebo ekonomika“ je do značné míry uměle vytvořené, protože s důsledky šíření viru se musíme (a budeme) potýkat v každém případě; záleží na míře incidence a rychlosti šíření viru v populaci, jaké ty důsledky budou. A také částečně na tom, jak budeme management onemocnění zvládat a jaké preventivní a léčebné postupy budou k dispozici. Tím je také dáno to, co můžeme ovlivnit: samotný fakt, že virus je tu s námi a má určité biologické a epidemiologické charakteristiky, však musíme přijmout a chovat se podle toho.

Je zřejmé, že nespecifická prevence (hygienicko-epidemiologická opatření) přináší řadu nepřijemných omezení a je sekundárně nákladná v případě nutné redukce ekonomické aktivity, nicméně specifická prevence (očkování) dosud není k dispozici a kauzální léčba je teprve v počátcích. To vede i ke krajním názorům pohrávajícím si s otázkou neřízeného (nebo málo řízeného) průchodu nemocí populací (s případnou ochranou nejzranitelnějších skupin izolací, což je ovšem v praxi velmi těžko realizovatelné). Průchod covidu-19 populací je však eticky obtížně přijatelný a i ekonomicky diskutabilní, protože při vysoké incidenci se ekonomika může „vypnout“ sama přirozenou obavou lidí z nálezů a jejich důsledků. O snížení poptávky a ztrátách na životech a poškozeném zdraví vysokého počtu lidí ani nemluvě.

Řadu těchto skutečností si zjevně uvědomují editoři předkládané publikace, která se formou příspěvků významných odborníků ve 24 kapitolách věnuje objasnění mechanismů pandemie a sociálně-ekonomickým implikacím jejího řešení, včetně diskuse o opatřeních pro hospodářskou a sociální politiku. Konkrétně se zabývají zkušenostmi asijských zemí ohledně zvládnutí pandemie, měnovou politikou Evropské centrální banky, možnostmi využití „virtuálních peněz“, dopady pandemie na trh práce, bilancemi veřejných rozpočtů a fiskálními důsledky pandemie, rolí Evropské unie při zvládnutí krizového vývoje, situací ve Spolkové republice Německo, vývojem na akciovém trhu a dalšími dílčími tématy. Jednotlivé kapitoly spolu nejsou technicky propojeny, jednotlivým prvkem je pouze samotné téma „akce“ proti dopadům pandemie. Úvodní část (Introduction) pak přináší základní poznatky o mechanismech fungování pandemie a jejích socioekonomických důsledcích.

Poznatky a realita ohledně nové pandemie se rychle vyvíjejí, což přináší obtíže publikacím o covidu-19 obecně. Recenzovaná e-kniha vyšla na jaře 2020, tudíž zahrnuje tehdejší stav a znalosti a zaměřuje se především na nástup pandemie a změny, které přinesla pro fungování světového hospodářství. Publikace to dokládá i řadou grafů a údajů. V současné době už víme, že druhá vlna, s níž autoři v textu pracují jako s jedním ze scénářů dalšího vývoje, skutečně přichází. Nelze však říci, že při čtení této publikace bychom měli výhradně dojem „čtení o minulosti“: autoři do svého pojetí zahrnují řadu zajímavých a obecnějších úvah a diskusí o jednotlivých politikách (policy options) týkajících se covidu-19, takže s výhradou ohledně údajů omezených dobou vzniku knihy můžeme jejich analýzy vyzdvihnout jako příspěvky obecně užitečné pro socioekonomické zvládnutí důsledků epidemie.

Pozornost je věnována také jednotlivým nástrojům hospodářské a sociální politiky použitelným ke zvládnutí krize. Mnohé z nich jsme mohli sledovat i v České republice,

může tak být zajímavé podívat se na zahraniční zkušenosti a podobu těchto opatření. V jednotlivých textech se objevují náznaky dalšího klíčového dilematu spojeného s pandemií: máme zachovat pracovní místa pomocí masivních státních podpor, doufajíc, že následně oživení tyto náklady vykompenzuje, nebo je nutné některá odvětví či pracovní místa nechat padnout a vytvořit základy nové ekonomiky pro dobu, až pandemie odezní? To jsou zásadní témata, kterých se autoři dotýkají a která pravděpodobně nemají jednoznačné řešení. V každém případě platí, že pandemie donutila ekonomy a vlády uvažovat o nástrojích nebo dokonce sahat k řešením, která byla v teorii i praxi dlouhá léta vyhrazena jen pro extrémní situace. To je akcelerováno i potřebou zasáhnout v krátkém čase, pod tlakem okolností. Na druhé straně to znamená výhledově zvládnout dlouhodobé efekty přijímaných opatření, která mají svoje náklady a dopady na veřejné rozpočty.

Předloženou publikaci tak lze doporučit čtenářům, kteří se chtějí seznámit s pohledem významných odborníků na dopad koronavirové pandemie na světovou ekonomiku a možnosti jejího řešení. Je možné, že čtenáři nyní budou názory obsažené v knize konfrontovat se současnou realitou, vyhodnocující, které úvahy autorům „vyšly“ a kde vývoj překvapil nebo šel jiným směrem. Tak to ale ohledně náhlých šoků bývá: ve zpětném zrcátku je vždy vidíme jinak a komplexněji, než když se právě dějí nebo nevíme, jak dopadnou. Nicméně autoři publikace to přesně ani vědět nemohli, a je možné, že i náš virus do budoucna ještě nějak překvapí.

Jan Mertl, Ph.D.

(jan.mertl@outlook.com) absolvoval doktorské studium na národohospodářské fakultě VŠE v Praze u prof. Krebse. Nyní pracuje jako odborný asistent na katedře financí Vysoké školy finanční a správní (Department of Finance, University of Finance and Administration), Estonská 500, 101 00 Praha 10. Odborně se věnuje sociálnímu zabezpečení, veřejným financím a zdravotní politice.